

О. В. Савченко

Національна культура

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА – складова світової культури; синтез культур різних соціальних верств і груп суспільства. Поняття «Н. к.» виникло на поч. індустр. епохи у 17–19 ст.; синонімічне поняттю «культура нації» (не існує нації без культури). Н. к. – сукупність властивих певному етносу духов., матеріал., інтелектуал., емоц. ознак, що виявляються в менталітеті, мові, системі культур. цінностей, традиціях, віруваннях, мистецтві та способі життя. Н. к. формується на основі культури одного чи кількох етносів, тому виділяють моно- та поліетнічну Н. к. Витворення спіл. культур. простору є обов’язковим у процесі націєтворення. Базисом Н. к. є культура етнічна. Вони не тотожні, оскільки існують моно- та поліетнічні нації та держави. Національну самосвідомість обумовлює почуття причетності як до певної етніч. культури, так і до певної Н. к. (напр., у багатонац. державах живуть люди різного етніч. походження – «канад. українці», «амер. китайці», «франц. араби», «нім. турки»). Існування й розвиток кожної Н. к. характеризується самотутністю і разом з тим наявністю тенденцій до зближення з ін. культурами. Н. к. виявляється у формах духов. життя (літ-ра, художня творчість, релігія тощо), що мають свої особливості, притаманні тій чи ін. нації. Натомість цивілізац. вияви існування соціуму пов’язані з діяльністю, спрямов. на створення матеріал. благ, тех.-технол. процесами і мають уніфіков. характер. Тому поняття «Н. к.» підтверджує нетотожність культури та цивілізації. Н. к. визначає та засвідчує заг. рівень розвитку конкрет. суспільства; надаючи самотутності, виступає специфіч. системою норм і цінностей, що відрізняють одне суспільство від іншого. Загальнолюдське виявляється в національному, самотутньому, а нац. специфіка – конкретне, своєрідне вираження інтернаціонального. У рамках єдиної Н. к. можна розглядати екологічну культуру, політичну культуру, побутову культуру даного етносу, що важливо для розкриття нац. специфіки усіх сфер життя народу. Н. к. виконує інтеграл. функцію, бо є способом синтезу минулого, теперішнього і майбутнього, об’єднання поколінь заради розвитку та реалізації інтересів етносу. Н. к. формується під впливом характеру національного певного народу, в ній виявляються світоглядні, етичні, естет., мист., реліг. та соц. аспекти життя нації на кожному істор. етапі її розвитку. Н. к. – це своєрідне ядро, навколо якого гуртується нація; вона охоплює низку геогр., психол., госп. чинників, що забезпечують збереження та відтворення нації, сприяють її інтеграції у світ. культуру. Результатом становлення більшості сучас. європ. націй є формування нац. самосвідомості, створення національної

мови та Н. к. Важливими для існування й розвитку Н. к. є традиції та новації, однак надмірне захоплення традиціями породжує консерватизм і застій у розвитку сусп. та культур. життя, проте й нехтування ними або руйнація призводять до нігіліст. ставлення до влас. культури та історії. Новації забезпечують розвиток Н. к., збагачують її матеріал. та духовну складову, долаючи інерцію застарілого, творять сучасні традиції, стають цінністю для сучас. і наступ. поколінь.

Н. к. – безперерв. процес взаємодії традиційного та інноваційного. Виділяють осн. типи Н. к.: скандинав., роман., сінтоїст., азіат., англосакс., слов'янський. Конструювання культур. простору нації пов'язане з Н. к. і залежить від її особливостей та рівня розвитку. Н. к. – соц. спадщина людини; усталені форми її діяльності та поведінки, що передаються у поколіннях. Н. к. забезпечує збереження тисячоліт. результатів матеріал. і духов. діяльності певної соц.-етніч. спільноти для її майбутнього. Проблеми утвердження нації та Н. к. пов'язані з національною ідеєю, що формується в процесі цілеспрямов. діяльності еліти національної, яка відіграє у суспільстві значущу роль і здатна впливати на розвиток держави, нації, Н. к. Світ. культуру нині усвідомлюють як рівноправне співіснування культур усіх народів, побудоване на взаємозбагаченні різних Н. к., при цьому претензії на панування з боку окремої Н. к. неприпустимі. Поняття «Н. к.» вивчали філософи М. Бердяєв, В. Малахов, соціологи М. Пірен, А. Ручка, М. Шульга, психологи М. Боришевський, Л. Виготський, П. Гнатенко, етнограф Л. Гумільов.

Рекомендована література

1. Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича. 1993;
2. Національна культура в сучасній Україні. 1995;
3. Гриценко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування. 2019 (усі – Київ).

Бібліографічний опис:

Національна культура / О. В. Савченко// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-71059>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).